

Nieuwe Europese Veiligheidsstrategie in militair kledje

Haast ongemerkt stelde Hoge Vertegenwoordiger Federica Mogherini afgelopen zomer de nieuwe Europese Veiligheidsstrategie voor. Die moet richting geven aan het buitenlandse en veiligheidsbeleid in de komende jaren. Het accent ligt daarbij duidelijk op de militaire component: verdere bewapening, een sterk militair apparaat en een stevige defensie-industrie. Bovendien moeten de banden met de NAVO verder worden aangehaald.

In 2003 kwam, Javier Solana, de toenmalige Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid, met de eerste Europese Veiligheidsstrategie op de proppen. Die moest een einde maken aan de Europese verdeeldheid als gevolg van de oorlog in Irak. Groot-Brittannië, Spanje, Italië maar ook een aantal Oost-Europese kandidaat-lidstaten steunden de Amerikaanse Irakoorlog en vormden een “coalition of the willing”. Aan de andere kant bevonden zich Frankrijk, Duitsland en België die niet zonder meer de Amerikaanse oorlogslogica volgden. Van een ‘Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid’ was er hoegenaamd geen sprake. De Europese politieke elite vond het daarom noodzakelijk dat er een gezamenlijke Europese strategie zou overeengekomen worden die de dreigingen en de antwoorden er op moest vastleggen. In zekere zin heeft de in december 2003 gepubliceerde Europese Strategie met de titel “Een veiliger Europa in een betere Wereld” mee de basis helpen leggen voor het sterk gemilitariseerde veiligheids- en defensieluik van het latere Verdrag van Lissabon.

Een andere Europese veiligheidsomgeving

9/11, de Irak-oorlog, de Balkanoorlogen,... verhinderden niet dat de toenmalige strategienota optimistisch opende met: “Europa was nooit eerder zo voorspoedig, zo veilig, zo vrij.” Verderop klonk het: “De steeds grotere convergentie van de Europese belangen en de versterking van de onderlinge solidariteit binnen de EU maakt van de EU een meer geloofwaardige en meer doeltreffende speler.” of nog: “De Europese Unie heeft vooruitgang geboekt bij de ontwikkeling van een samenhangend buitenlands beleid en doeltreffende crisisbeheersing.”

Dertien jaar later ziet de Europese veiligheidsomgeving er helemaal anders uit. De oorlogen in Syrië en Oekraïne, de vluchtelingen crisis en de Brexit hebben de veiligheidsperceptie en het optimisme van een solidair Europa dat de dreigingen aanpakt stevig door elkaar geschud. De politieke elite vond dat de Europese veiligheidsstrategie van 2003 dringend aan vervanging toe was. Toen Federica Mogherini aantrad als nieuwe Hoge vertegenwoordiger, was een van haar eerste opdrachten om een nieuwe Europese Strategienota op te stellen. Die zag eind juni 2016 het daglicht.

Al in de derde regel klinkt een heel ander geluid: “Onze bredere omgeving is instabieler en onveiliger geworden. De crisissen binnen en langs onze grenzen raken rechtstreeks het leven van onze burgers.”

Blind voor eigen verantwoordelijkheid in destabilisering

De nieuwe Europese veiligheidsstrategie van Mogherini is in hetzelfde bedje ziek als de oude. Er staan tal van mooie principes in (vrede, democratie, vooruitgang voor de EU-burgers, een internationale rechtsorde,...) maar in eigen boezem wordt niet gekeken. Dat de Europese wapenexport, het neoliberale handelsbeleid, de steun aan autoritaire regimes en de laksheid tegenover de Israëlische kolonisatie en repressie in de Palestijnse gebieden, de westerse oorlog tegen Irak of Libië,... de zuidelijke ‘periferie’ mee heeft helpen destabiliseren, lees je er niet.

Als er staat dat de proliferatie van massavernietigingswapens een groeiende bedreiging vormt voor Europa en de bredere wereld dan 'vergeet' men de honderden kernwapens die in Frankrijk, Groot-Brittannië, België, Nederland, Duitsland en Italië staan opgesteld. Ze zijn bovendien allemaal voorwerp van een moderniseringsprogramma.

Zo staan er nog ronkende verklaringen in de strategische nota die ver af staan van de Europese praktijk. Zo wordt beweerd dat de EU actief zal deelnemen aan controlesystemen van de wapenexport en dus de "gemeenschappelijke regels zal versterken die het exportbeleid van de lidstaten reguleren voor militair – en dual use – materieel en uitrusting. Sinds 1998 beschikt de EU over een regelgeving met acht criteria die de wapenexport aan banden moet leggen. Dat deze in 2008 bindend is gemaakt verhindert niet dat een repressieve oorlogsstaat als Saudi-Arabië het op een na belangrijkste bestemmingsland is van Europese wapens, in 2014 goed voor een bedrag van 3,9 miljard euro. Nochtans zeggen mensenrechtenorganisaties dat Saudi-Arabië op grote schaal oorlogsmisdaden begaat in Jemen. De kans dat de Europese lidstaten ditmaal wel de belangen van hun wapenbedrijven opzij zullen schuiven zodat conflictgebieden van de 'instabiele zuidelijke periferie' niet langer bevoorraad worden, is behoorlijk gering.

Zo zitten er nog wel verschillen in tussen theorie en praktijk. Volgens de Europese Veiligheidsstrategie is de onschendbaarheid van grenzen en de vreedzame hantering van geschillen een 'sleutelement' van de Europese veiligheidsorde. Dat lijkt moeilijk in overeenstemming te brengen met de oorlog om Kosovo (zonder VN-mandaat) of de door Europese landen geleide NAVO-oorlog tegen Libië waar het VN-mandaat er in bestond de bevolking te beschermen niet om het regime ten val te brengen.

Inzake de oorlog in Oekraïne krijgt Rusland de volledige laag ('Russische schending van het internationaal recht'), hoewel de EU allesbehalve vrijuit gaat in het ontstaan en aanwakken van de oorlog. De nieuwe Europese Veiligheidsstrategie stelt dat de banden met de NAVO verder moeten aangehaald worden, hoewel de territoriale expansie van deze militaire organisatie richting Rusland het Europese veiligheidsevenwicht heeft doorbroken. Moskou geeft al jaren signalen dat het oostwaarts opschuiven van de NAVO als een bedreiging wordt ervaren en reageert navenant. Stel u even het omgekeerde voor, dat Rusland zijn veiligheidszone richting West-Europa zou opschuiven.

Nauwe banden met de NAVO

Het pleidooi voor een hechtere transatlantische band is overigens een van de opvallende punten in deze veiligheidsstrategie: "de EU zal het partnerschap met de NAVO verdiepen via de gecoördineerde ontwikkeling van de defensiecapaciteit, parallelle en synchrone oefeningen, wederzijdse versterkende acties die de capaciteiten van onze partners opbouwen, hybride en cyberdreigingen afwenden en de maritieme veiligheid promoten". De NAVO krijgt een erg prominente rol in de Europese veiligheidsstrategie, anders dan de Organisatie voor veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) of de Verenigde Naties (VN), de organisatie aan wie het volgens het internationaal rechtssysteem toekomt om de internationale vrede en veiligheid te helpen verzekeren. De VN moet zich tevreden stellen met een zijrolletje: "De EU zal haar bijdrage aan de collectieve veiligheid opvoeren en daarbij nauw samenwerken met haar partners, te beginnen met de NAVO".

De voorstanders van een heus Europees leger hebben hun slag niet thuisgehaald – waar de voorstanders van een Brexit voor waarschuwden – maar meer samenwerking en onderlinge militaire solidariteit is volgens de veiligheidsstrategie wel noodzakelijk: "de EU moet versterkt worden als een veiligheidsgemeenschap", zo klinkt het. De EU moet autonoom kunnen opereren en ook acties kunnen ondernemen in samenwerking met de NAVO, want "een geloofwaardigere Europese defensie is ook noodzakelijk in het belang van een gezond transatlantisch partnerschap met de

Verenigde Staten”. De tijd dat een Europese defensie in concurrentie werd gezien met de NAVO is al ver verleden tijd.

Sterke defensie-industrie

Een ander markante vaststelling is het pleidooi om de militaire capaciteiten van de EU behoorlijk op te krikken: “Het ontwikkelen en behouden van defensiecapaciteiten vereist zowel investeringen als het optimaliseren van het gebruik van de nationale middelen via diepere samenwerking”. De Europese financiering van defensieonderzoek en technologie is volgens de auteurs van de veiligheidsstrategie een “essentiële voorwaarde voor Europese veiligheids- en defensie-inspanningen onderbouwd door een sterke Europese defensie-industrie”. De defensie-industrie wordt in de watten gelegd met een nieuwe norm die bepaalt dat 20% van het defensiebudget besteed moet worden aan investeringen in militair materieel, onderzoek en technologie. Niet toevallig hanteert de NAVO eenzelfde norm wat nogmaals een teken is hoe beide organisaties aan elkaar worden vastgeklonken. En net als de NAVO moet er meer en beter geïnvesteerd worden in de militaire apparaten: “Lidstaten moeten een voldoende niveau van hun uitgaven besteden aan defensie”, zo stelt de Europese Veiligheidsstrategie.”

Bewapening

Hoewel de Europese veiligheidsstrategie lippendienst pleegt aan een brede veiligheidsbenadering ligt de focus toch wel heel erg op de militaire component waar de te nemen maatregelen ook erg concreet zijn. Op het moment dat de wereld zich met 1.700 miljard dollar op recordhoogte bevindt qua militaire bestedingen, wordt gepleit voor meer bewapeningsinspanningen. Erg verwonderlijk is dat niet. In het Verdrag betreffende Europese Unie (Verdrag van Lissabon) staat al een bewapeningsverplichting ingeschreven. Om dat in goede banen te leiden werd een Europees Defensie-Agentschap opgericht. In artikel 42 (lid 3) staat heel duidelijk wat de doelstelling is van dit Agentschap: “De lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren”. De Europese Veiligheidsstrategie borduurt daarop voort en hamert daarbij opnieuw op samenwerking: “Om deze capaciteiten te verkrijgen en behouden, zullen lidstaten moeten komen tot defensiesamenwerking als de norm.”

Wat er nu op tafel ligt is een gemiste kans voor een Europese Unie die terug aanknoopt met het internationale gedachtegoed van de jaren ‘70 en ‘80 zoals dat binnen de VN werd gepromoot om te kiezen voor ontwapening. De vrijgemaakte middelen zouden een vredesdividend vormen ter financiering van de ontwikkeling.